

Magyar gyógynövény ágazati stratégia

2014

1.	A GYÓGYNÖVÉNY ÁGAZAT HELYZETELEMZÉSE	3
1.1.	Az ágazat jellemzői és kialakulása	3
1.2.	A gyűjtés és a termesztés jellemzői az ágazatban	4
1.2.1.	A gyűjtés és felvásárlás	5
1.2.2.	A termesztés	5
1.3.	Az ágazat piaci viszonyainak jellemzői	7
1.3.1.	Belföldi piac - Alapanyag	7
1.3.2.	Belföldi piac - Feldolgozott termékek	7
1.3.3.	Európai Külpiacok	8
1.3.4.	Az ágazat jelenlegi marketingje, megkülönböztető jelölése	9
1.4.	Az ágazat tudományos fejlettségének jellemzői	10
1.4.1.	A K+F finanszírozás jelenlegi formái	10
1.4.2.	A K+F fejlesztés szervezeti formáinak redukciója	10
1.5.	Az ágazat humán erő ellátottságának jellemzői	11
1.6.	Az ágazat pénzügyi folyamatai	12
1.6.1.	Adópolitika	12
1.6.2.	Támogatások, pályázatok	12
2.	A MAGYAR GYÓGYNÖVÉNY ÁGAZAT HELYZETÉNEK ELEMZÉSE SWOT ANALÍZISSEL	13
2.1.	A SWOT analízis	13
2.2.	Következtetések	13
2.3.	A SWOT analízis alapján az ágazat fejlesztésének lehetséges stratégiai elemei és prioritásai	14
3.	A GYÓGYNÖVÉNY ÁGAZAT KÖZÉPTÁVÚ STRATÉGIAI CÉLJAI ÉS AZOK ELÉRÉSÉHEZ SZÜKSÉGES ESZKÖZÖK	15
3.1.	Minőségi árualapok megteremtése	15
3.1.1.	Gyűjtés	15
3.1.2.	Termesztés fejlesztése	15
3.1.3.	Technikai és technológiai feltételek biztosítása	16
3.1.4.	Az alapanyagok és gyógynövény drogok minősítésének átfogó rendezése	16
3.2.	Minőségi szakemberképzés, ágazati kutatás és független szaktanácsadás	16
3.3.	Egyéb jogszabályi keretek adaptációja	17
3.4.	Kereskedelem-marketing	18
4.	ELÉRENDŐ CÉLOK ÉS VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	19
5.	CSELEKVÉSI TERV, A LEGSZÜKSÉGESEBB FEJLESZTÉSEK ÉS INTÉZKEDÉSEK ÜTEMEZÉSE	20

1. A GYÓGYNÖVÉNY ÁGAZAT HELYZETELEMZÉSE

1.1. AZ ÁGAZAT JELLEMZŐI ÉS KIALAKULÁSA

Hagyományos mezőgazdasági, kertészeti ágazat, mely magában foglalja a gyógy-, aroma- és fűszernövények gyűjtését, termesztését és feldolgozását, diverzifikálva ezzel a hazai agrár- és élelmiszerágazatot. Az egészséges életmód, megelőzés, egészségfenntartás és a gyógyításban betöltött szerepe révén nagy jelentősége van az egészségiparban, fontos alapanyagokat szolgáltat továbbá a kozmetikai és vegyipar számára.

A gyógynövények és az azokból készült termékek iránti világkereslet évente csaknem 5-7%-kal emelkedik.

Tágabb értelemben gyógynövénynek nevezzük azokat a gyógy-, aroma- és fűszernövényeket, amelyek valamely részét a bennük lévő hatóanyagok miatt gyógyítás céljára felhasználják. A növényi drog a gyógynövényeknek a gyógyszerkönyvekben, illetve monográfiákban, szabványban leírt, hatóanyagot tartalmazó része, vagy annak valamilyen elsődleges eljárással feldolgozott terméke.

Az ágazatban a növényi drog alatt értjük:

- Az adott gyógynövényfaj egyedeinek legtöbb hatóanyagot tartalmazó, többnyire szárítással tartósított részét, ami az esetleges tisztításon, hámozáson, aprításon kívül más mechanikai jellegű feldolgozásban vagy egyéb kezelésben nem részesült.
- A növényi nyersanyagból előállított terméket (illóolajok, gyanta, balzsam, stb.).

Ez az ágazat az átlagosnál összetettebb, sajátos szakmai terület. A szakmai specifikumokat pedig gyakran sem a jogi szabályozás, sem az annak alapján kialakuló gyakorlat nem képes megfelelően, racionálisan és célszerűen kezelni, hiszen az ágazat részterületeihez más-más szakembergárda közelít a saját szempontjai szerint.

A gyógynövényeket hazánkban – elsősorban önellátásra – évszázadok óta gyűjtik, vagy házikertekben termesztik. Az első írásos emlékek a középkorból származnak, és a hazánkba érkező szerzetesek munkáiban találhatók meg. A növényfajok egy része (pl. ajakos növények) a kolostorok és nemesi udvarházak gyógynövénykincsét gazdagítva kerültek be a Kárpát-medence területére.

Magának a nagyobb léptékű árutermelésnek a kialakulása az „ágazatban” csak a múlt század végére tehető. Ehhez a tevékenységhez már akkor bizonyos fokú feldolgozási, illóolaj-előállítási tevékenység kapcsolódott.

A I. Világháború és az ezzel járó gyógyszerhiány a gyógy- és illóolajos növényekre irányította a figyelmet. Ennek eredményeként 1915-ben a Földművelésügyi Minisztérium rendelete alapján, a világon elsőként, Magyarországon létrehozták a Gyógynövény Kísérleti Állomást.

Az I. Világháborút követő időszakban Magyarország folyamatosan „gyógynövény nagyhatalommá” vált. Ez a drog- és illóolaj-termelés és az ezen alapuló export látványos növekedésében egyaránt megnyilvánult.

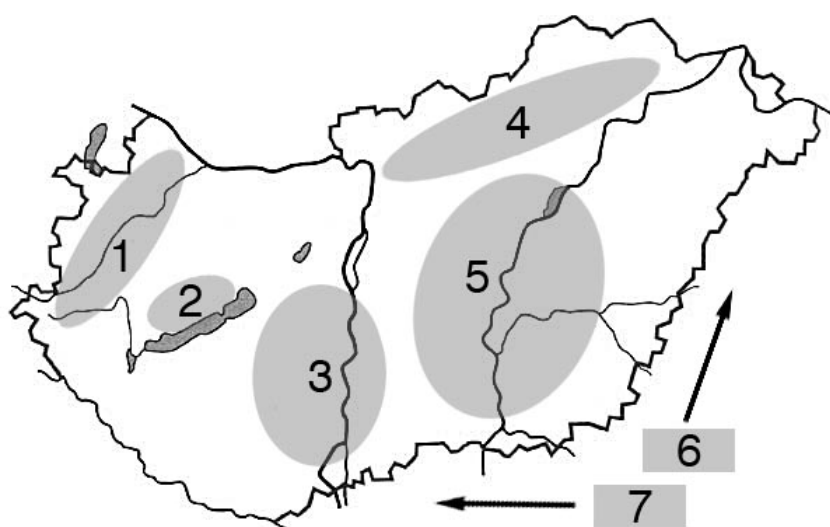
Erre az időszakra, a 20-as éveket követő periódusra esik a hazai illóolaj-előállítás kialakulása. Ekkor honosították meg a borsosmentát (*Mentha piperita*), valamint az angol és francia levendulát (*Lavandula intermedia*, *L. angustifolia*), külföldi eredetű nemesített szaporítóanyaggal. A gyűjtött gyógynövények közül a kamilla ekkor tett szert világhírnévre, s vált „nemzeti” terméké.

A II. Világháború gyógyszer- és teahiánya új lendületet adott a gyógy- és illóolajos növények kutatásának, a termesztési és feldolgozási módszerek fejlesztésének. Kiemelkedő kutatói tevékenységek révén megoldást nyert az anyarozs (*Claviceps purpurea*) drog mesterséges fertőzéssel történő előállítása, majd termesztésbe vonták a szivglikozidokat termelő gyapjas gyűszűvirágot (*Digitalis lanata*). Ezzel a magyar gyógyszeripar fejlődése új lendületet nyert.

A II. Világháborút követően a gyógy- és illóolajos növények termesztése, feldolgozása, kereskedelme a tagadhatatlan gazdasági, gazdaságpolitikai ellentmondások **ellenére sikerágazattá vált**. A hazánkban előállított gyógy- és illóolajos növények még ma is tradicionálisan **„nemzeti”** terméként jelennek meg az exportpiacon. Magyarországon a gyógynövényekkel hasznosított terület a rendszerváltáskor és az azt követő néhány év során évente 37-42 ezer hektár között mozgott. Az előállított drogtömeg 35-40 ezer tonna/év volt, melyből 25-30 ezer tonna a mezőgazdasági üzemekben termelt. Az illóolaj termelés 80-100 tonna/év. Az ágazat évi bruttó deviza árbevétele pedig 35 millió USD körüli volt.

A gyógy- és aromanövény ágazat kialakulása egy szerves folyamat eredménye volt, melyben a piaci **igények kielégítésén** túl a nemzeti tradíciók, s ennek révén **a regionalitás** is meghatározó szerepet játszott. (1. ábra)

1. ábra

A gyógy- és illóolajos növények termelésére specializálódott kiemelt körzetek

1. körzet – az „őszi” mák nyugat-dunántúli termőtája
2. körzet – Balaton-felvidék
3. körzet – Dél-Magyarország
4. körzet – Északi-középhegység
5. körzet – Nagyalföld, Tiszántúl
6. körzet – a „tavaszi” mák országosan kiterjedt régiója
7. körzet – az ország egész területén potenciálisan termesztendő és gyűjthető fajok

A növényflóra tájjellegű hasznosításának modellértékű példája az orvosi kamilla (*Matricaria recutita*) gyűjtésének, feldolgozásának és értékesítésének kialakulása (5. körzet). Az Alföld másra alig hasznosítható szikes pusztáin termő növényanyagból, organoleptikus és beltartalmi paramétereit tekintve egyaránt, első osztályú árut lehet előállítani. Ezen előnyös természeti adottságok hasznosítására a feldolgozó egységek is elsősorban ezekben a körzetekben épültek ki (Balassagyarmat, Füzesabony és környéke). Gyűjtési szezonban, akár 5-10 ezer ember is bekapcsolódik a virágzat betakarítási munkáiba.

Ugyancsak jól nyomon követhető a gyűjtési körzetek kialakulása a hegyvidéki termőtájakon (4. körzet). A csipkebogyó (*Rosa canina*), feketebodza (*Sambucus nigra*), kökény (*Prunus spinosa*), galagonya (*Crataegus oxyacantha*) és még több tucat gyógynövényünk termőhelyein alakultak ki tradicionális felvásárlói, feldolgozó körzetek. Ez utóbbi körzetekben az **egyébként rendkívül értékes biológiai potenciál munkaerő felesleggel párosul, s ez a további bővítés alapja is lehet.**

A tradicionális termesztési körzetek kialakulásában nagyobb szerepet kaptak a tudatos biológiai és ökonómiai megfontolások. Példa erre a két világháború közötti időszakban termesztésbe vont levendula (*Lavandula angustifolia*, *L. intermedia*). A Földközi-tenger környékén őshonos fajok termesztési helyeként a Tihanyi-félsziget meleg fekvésű lejtőit jelölték ki (2. körzet). „Mediterrán” sajátosságú klímája, ahogyan ezt a termesztési eredmények is mutatták, valóban kiváló környezetet biztosított. Ugyancsak ökológiai megfontolások alapján Baja-Kalocsa körzetében alakult ki a majoranna (*Majorana hortensis*), a bazsalikom (*Ocimum basilicum*) és egyéb, fűszernövényekként is ismert gyógynövények termőtája (3. körzet). Ez a legmelegebb terület, napsütéses órák 2100-2150, csapadék 550-700 mm/év. E melegigényes fajok terméshozama és drogminősége egyaránt itt bizonyult a legjobbnak.

A mák (*Papaver somniferum*) termesztése Magyarországon jelentős tradícióval rendelkezik. Ez elsősorban többcélú felhasználásával függ össze; élelmiszer- és gyógyszeripari terméként egyaránt hasznosul. Termesztése, főleg ökológiai megfontolások alapján, két régióra különül. Az úgynevezett „tavaszi” fajták termesztése elsősorban a Nagyalföldön, illetve az ország egész területén az arra alkalmas területeken helyi jelleggel folyik (6. körzet). Ezzel ellentétben az „őszi” fajták, illetve populációk termesztése a nyugati országrészekre lokalizálódik, ahol a mérsékelt hűingás eredményeként lényegesen kisebb a téli kifagyás veszélye (1. körzet).

Több olyan gyógynövényfaj is ismert, amely különösebb korlátozás nélkül az ország egész területén eredményesen gyűjthető és termelhető (7. körzet). Ide sorolható fajok többek között: a csalán, vadgesztenye, cickafark, gyermekláncfű, az édeskömény, fűszerkömény, kapor, koriander, mustár, máriatövis vagy a héj nélküli tök.

1.2. A GYŰJTÉS ÉS A TERMESZTÉS JELLEMZŐI AZ ÁGAZATBAN

Magyarországon jelenleg az előállított, gyűjtött és termesztett **növényi drogtömeg évente mintegy 15-20 ezer tonna száraz drog.**

Hazánkban mintegy **120-130 növényfaj** gyűjthető, de ebből a legfontosabb, mintegy **70-80 faj kerül rendszeres begyűjtésre** a természetes élőhelyekről.

Az 1990-es években 37-42 ezer hektáron évente mintegy 35-40 ezer tonna gyógynövénydrogot és 80-100 tonna illóolajat állítottak elő. Napjainkban: a gyógynövények természetőterülete **max. 18-21 ezer hektár**, és az előállított drogtömeg pedig **már jóval 30 ezer tonna alatti.** **A gyógynövénygyűjtés, –termesztés becsült termelési értéke: 10 milliárd forint.**

1.2.1. A GYŰJTÉS ÉS A FELVÁSÁRLÁS

a) A vadon termő gyógynövények hazai gyűjtésére jellemző, hogy igen széles a gyűjthető fajok spektruma, míg más országokban ez szűkebb. Legfontosabb vadon termő állományok gyűjtési területe teljesen egybeesik az elmaradott régiókkal, kistérségekkel. Mennyiség alapján **legjelentősebb** gyűjtött gyógynövény drogok az elmúlt években:

	Faj	Gyűjtési terület	Gyűjtött drog mennyisége 3 éves átlag alapján (to)
1.	Kamilla*	Alföld	500
2.	Vadgesztenye	az ország egész területén	400-500
3.	Csalán	Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Heves	300-400
4.	Csipkebogyó/hús	Északi-középhegység, Alföld	200-250
5.	Bodzabogyó	az ország egész területén	150
6.	Cickafark	Alföld, Északi-középhegység	70-100
7.	Aranyvessző	Délnyugat- és Északkelet-Magyarország	100
8.	Mezei zsurló	az ország egész területén	50-80
9.	Bodzavirág	az ország egész területén	50-75
10.	Hársvirág	Dél-Dunántúl, Északi-középhegység	40-50
11.	Fagyöngy	Dél-Dunántúl, Északi-középhegység, Gödöllői-dombság	30-50

*nyers mennyiségek (Forrás: GySzT szakértők becslése)

- b) Magyarországon a vadon termő gyógynövények **gyűjtése** hatósági **engedély nélkül** folytatható. A gyógynövények **felvásárlása azonban engedélyhez** kötött.
- c) A felvásárló feladata, hogy biztosítsa a gyűjtők szervezett, irányított működését, a begyűjtött árualap minőség elvárásoknak való megfeleltetését.
- d) A hazánkban gyógynövények gyűjtésével foglalkozó személyek ma elsősorban a roma kisebbségből, az alacsonyan iskolázott társadalmi rétegekből, valamint az elmaradott régiók munkanélkülivé vált lakosságából tevődnek össze.
- e) A gyógynövények szakszerű, kontrollált keretek közötti gyűjtése hozzájárulhat a legelmaradottabb kistérségek népességmegtartó erejének fokozásához és a régiók munkanélküliségének, szociális feszültségeinek az enyhítéséhez.

- f) A vadontermő gyógynövények **hasznosítása hazánk stratégiai előnye**, hiszen számottevő anyagi ráfordítás nélkül álltak és állnak ma is rendelkezésre nagy mennyiségben gyűjthető, piac képes gyógynövények.
- g) Jelenleg azonban alig használjuk ki ezen adottságainkat, a gyűjtés ugyanis számos problémával terhelt. A privatizáció következtében a szabadon bejárható **gyűjtőterületek drasztikusan lecsökkentek**. A magántulajdonban lévő erdőkről, legelőkről és más területekről történő gyűjtés számos konfliktust okozott már a gyűjtők és tulajdonosok között.
- h) További gondot jelent a gyűjtés a nemzeti parkokban és a védett területeken, ami engedélyköteles tevékenység.
- i) 2007-ben a gyógynövények gyűjtéséből származó **jövedelem elvesztette járulégmentességét**, a gyűjtőknek östermelői igazolványt kell kiváltaniuk, és bevételük után társadalombiztosítási hozzájárulást kell fizetniük.

1.2.2. A TERMESZTÉS

- a) Magyarországon a gyógy- és aromanövények termesztőterülete mintegy 18-21 ezer hektár. Ebből, a mustár, a mák és a héj nélküli tök kivételével, a klasszikus gyógynövények termőterülete gyakorlatilag 2-4 ezer hektárra becsülhető. A nagy hagyományokkal rendelkező gyógynövénytermesztő körzetek elsorvadtak, a felszabaduló területeket kertészeti és egyéb szántóföldi kultúrák vették át.
- b) A termesztett gyógynövényfajok skálája természetesen sokkal szűkebb mint a gyűjtött fajoké. A feldolgozók számára rendkívül fontos minőségi egyöntetűség, nyomonkövethetőség és megbízhatóság azonban sokkal nagyobb mértékben biztosítható mint a gyűjtött fajknál.
- c) A gyógynövények gyűjtésének korlátaiból is adódik, hogy bizonyos vadontermő gyógynövények **termesztésbe vonása** feltétlenül szükséges.

d) Hazánkban leggyakoribb termesztett gyógynövény fajok:

Faj	Gyűjtési terület
mák	10000
héj nélküli tök	5000
mustár (fehér+barna)	1000-2000
édeskömény	700
máriatövis	500-600
kapor	300
ánizs	200
kamilla	150
koriander mag	100-150
fűszerkömény	100
borsikafű	100
cickafarkfű	35
levendula	30-40

Forrás: GySzT szakértők becslése

e) A gyógynövények termesztő területének nagyságát jelentősen befolyásolja **a gabona és az ipari növények** területe, illetve azok jövedelmezősége.

f) A gyógy- és aromanövények egy része jól termeszthető a **mezőgazdasági üzemekben** többnyire rendelkezésre álló, gépesített gabonatermesztési technológiával. Ebbe a csoportba tartoznak azok a gyógy- és aromanövények, amelyek termesztése a mezőgazdasági üzemekben rendszerint nagyobb, 50-200 ha-os egybefüggő, vagy csak részben tagolt területeken folyik. A csoportba tartozó növények termesztésének legfontosabb sajátosságai az alábbiak:

- a fajok többségénél gyakran nem áll rendelkezésre megfelelő minőségű hazai fajta, ezért külföldi eredetű szaporítóanyagok kerülnek be az országba
- a termesztés során alkalmazhatók a gabonafélék termesztésére kidolgozott talajművelési, vetési, növényápolási és betakarítási technológiák
- a termesztés során viszonylag minimális az élőmunka igény
- a növényápolás és növényvédelem kemizálása részben megoldott, gépesített
- a gabonatermesztési technológiához képest kiegészítő feltétel a magas színvonalú posztharvest feldolgozás-technológia alkalmazása (pl. szárítás, illóolaj-lepárlás stb.).

g) **A kis- és középüzemi** eszközrendszerrel művelhető növényfajok termesztése mezőgazdasági nagyüzemekben, de egyéni gazdálkodás keretében is, viszonylag kisebb földterületeken egyaránt folyhat (menta fajok, borsikafű, lestyán, macskagyökér,

kamilla, citromfű). Egy-egy tábla mérete a néhány száz négyzetmétertől 10-100 hektárig is terjedhet. Az ide tartozó növények termesztésének legfontosabb sajátosságai az alábbiak:

- A fajok többségénél elsősorban külföldi eredetű fajta áll rendelkezésre.
- A termesztés során csak részlegesen alkalmazhatók a mezőgazdaságban elterjedt (pl. gabonafélék termesztésére kidolgozott talajművelési, vetési, növényápolási) technológiák.
- A betakarítási technológiák speciálisak, esetenként csak egy-egy fajra alkalmazhatók.
- A termesztés során nagy az élőmunka igény.
- A növényápolás és növényvédelem kemizálása csak részben megoldott, gépesített.
- E fajok termesztésénél alapfeltétel a magas színvonalú posztharvest feldolgozás-technológia alkalmazása (pl. szárítás, illóolaj-lepárlás, vágás, morzsolás stb.).

h) A speciális termesztéstechnológiát igénylő növényfajok termesztése rendszerint **kisebb földterületeken**, esetenként házi kertekben, háztáji gazdaságokban folyik (körömvirág, mályva fajok). A termesztési terület mérete a néhány száz négyzetmétertől néhány hektárig terjedhet. A termesztésre kiválasztott fajok biológiai (produkcióbiológiai) tulajdonságainak ismerete alapvetően fontos. Az ide sorolt fajok termesztésének legfontosabb sajátosságai az alábbiak:

- A fajok egy részénél jó, vagy elfogadható minőségű hazai, vagy külföldi eredetű fajta áll rendelkezésre (pl. kamilla), más fajknál csak populációkkal rendelkezünk (pl. orvosi ziliz).
- A mezőgazdaságban alkalmazott általános technológiához képest jelentősen megnő a speciális – fajra kidolgozott – technológiai lépések száma.
- A betakarítási technológiák speciálisak, esetenként csak egy-egy fajra alkalmazhatók.
- A betakarítás során különösen nagy az élőmunka igény.
- A növényápolás és növényvédelem kemizálása csak részben megoldott, túlsúlyban van a kézimunka.
- A magas színvonalú posztharvest feldolgozás-technológia alkalmazása e fajok termelésének is alapfeltétele (pl. szárítás, illóolaj-lepárlás, extrakció stb.).

1.3. AZ ÁGAZAT PIACI VISZONYAINAK JELLEMZŐI

1.3.1. BELFÖLDI PIAC - ALAPANYAG

A gyógynövény alapanyagok felhasználási módjuk és formájuk alapján a következő iparágaknak szolgáltatnak értékes nyersanyagokat:

- élelmiszeripar (élelmiszerek, gyógy-reformélelmiszerek, étrend-kiegészítők, aromák, színezékek)
- fitoterápia
- gyógyszeripar
- fitokozmetikumok
- aromaterápia (illóolajok)
- kozmetika, háztartás, vegyipar

Az elsődleges feldolgozás folyamatába jelen stratégiában a szárítást és a további alapfeldolgozást, vágást, őrlést tisztítást is beleértjük.

- A gyógynövény alapanyagok kereskedelmének helyzetét a **szélsőséges piaci jelenségek** jellemzik. A hiány és a túltermelés egyidejű jelenségei a magyar és nemzetközi piacnak, amely kiszámíthatatlan és ciklikus.
- A gyógynövények elsődleges feldolgozását végző mintegy **20-25 üzemben** körülbelül kétezer ember dolgozik.
- A magyarországi területekről származó feldolgozott **drogtömeg 70%-a ebben** a formában kerül export értékesítésre.
- A gyógynövény-feldolgozás másodlagos élelmiszeripari és gyógyászati célú piacán mintegy 50-100 vállalkozás működik
- Jelenleg összességében kb. 20-25 ezer ember foglalkoztatását biztosítja az ágazat.

1.3.2. BELFÖLDI PIAC - FELDOLGOZOTT TERMÉKEK

Feldolgozott gyógynövény alapú készítmények

- Élelmiszer:** élelmiszerként hozható forgalomba a gyógynövényt tartalmazó termék, ha feldolgozva, részben feldolgozva vagy feldolgozatlanul emberi fogyasztásra szánják, illetve amelyet várhatóan emberek fogyasztanak el. Az élelmiszereken gyógyhatás nem

tüntethető fel, de külön eljárás keretében engedélyezett egészségügyi állítások igen. Az élelmiszereknek az élelmiszerjogi előírásoknak meg kell felelnie.

- Étrend-kiegészítő:** ha a gyógynövényt a hagyományos étrend kiegészítését szolgáló olyan élelmiszerben használják fel, amely koncentrált formában tartalmaz tápanyagokat vagy egyéb táplálkozási, illetve élettani hatással rendelkező anyagokat, egyenként vagy kombináltan, és adagolt vagy adagolható formában kerül forgalomba. A csomagolásán vagy reklámozása során tilos a terméknek betegséget megelőző vagy gyógyító hatást tulajdonítani, legfeljebb egészségre vonatkozó állítás feltüntetésére van lehetőség, ha azt az élelmiszerjog szabályai alapján a hatóságok engedélyezik. Az étrend-kiegészítők forgalmazása bejelentéshez kötött.
- Gyógyszernek nem minősülő gyógyhatású készítmény:** az a természetes eredetű anyagot tartalmazó készítmény, amely kedvező biológiai hatással rendelkezik, orvosi előírás nélkül is alkalmazható, és amely előírászerű használat esetén egészségi ártalmat nem okoz. Forgalmazásuk GYEMSZI-OGYI engedélyhez kötött.
- Hagyományos növényi gyógyszer:** ha a termék gyógynövényekből áll, esetleg előfordul benne a növényi összetevőhöz képest nem domináns ásványi anyag, illetve vitamin komponens, és a hatásosság hosszú távú használati idővel, a biztonságosság pedig szakirodalmi adatokkal (és nem klinikai vizsgálatokkal) igazolt, akkor a készítmény hagyományos növényi gyógyszerként engedélyezhető. Az engedélyezés feltétele, hogy bizonyítható legyen legalább 15 éves felhasználás az Európai Unióban (új tagállamok esetében a csatlakozás előtti idő is beleszámít), és 30 éves felhasználás az Unión kívül. GYEMSZI-OGYI engedélyhez kötött.
- Növényi gyógyszer:** amennyiben a termék kizárólag növényi összetevőkből áll, és hatásosságát, biztonságosságát klinikai vizsgálatokkal bizonyítják, lehetőség van növényi gyógyszerként történő engedélyezésre. GYEMSZI-OGYI engedélyhez kötött.
- Gyógyszer:** Izolált növényi hatóanyagokból előállított gyógyszerek (pl. digoxin, morfin, stb.) GYEMSZI-OGYI engedélyhez kötött
- Magisztrális gyógyszer:** a gyógynövényből a gyógyszerész a gyógyszerárban a meghatározott szakmai szabályok betartásával (Gyógyszerkönyv, Vényminta Gyűjtemény), orvosi előírásra vagy a Gyógyszerkönyv

szerint saját kezdeményezésére készíthet magisztrális gyógyszert, és a gyógyszertár által ellátott betegek kezelése érdekében azt értékesítheti. GYEMSZI-OGYI engedélyhez kötött.

- h) **Kozmetikum:** A kozmetikumokban felhasználható összetevőket az uniós jog szabályozza.

Ma jelenleg **több mint tízezer gyógynövény alapú** termék kapható a piacon, ebből csak körülbelül 100 sorolható be valamelyik gyógyszer kategóriába (nyugtatók, fájdalomcsillapítók, köptetők, gyomor- és emésztésségítő szerek, mozgásjavítók stb.). 300-ra tehető a gyógytermékek száma.

Tízezer fölötti étrend-kiegészítő mellett még mintegy **1000 gyógynövény** tartalmú tea is forgalomban van.

Ezen termékek többségéhez azonban nem magyar alapanyagokat használnak fel, hanem döntően a magas hozzáadott értékű importált intermedierek alapanyagokból (extraktum, kivonatok) állítják elő termékeiket.

Az így előállított termékek megtalálhatóak az összes hazai és multinacionális élelmiszerlánc, külföldi drogéria lánc, a bio- és reformboltok valamint a magyarországi patikák polcain.

A piaci színekavalkádból és a hozzá tartozó bonyolult jogi helyzetből adódik a kaotikus helyzet, ami a jelenleg a magyarországi gyógynövényeket tartalmazó termékek piacán uralkodik.

1.3.3. EURÓPAI KÜLPIACOK

- a) Lengyelország, Románia, Bulgária, ex-Jugoszlávia országai és Albánia jelentős árelőnyvel kínálják termékeiket. A kelet-európai versenytársak kifejezett előnye, hogy olcsóbb a munkaerő, mint Magyarországon, és az ott gyógynövény-gyűjtésből élők még inkább megélhetési okokból foglalkoznak ezzel az ágazattal. Napjainkban olyan drogokat is nagy mennyiségben hozunk be, amelyeket kiváló minőségben és megfelelő mennyiségben is elő tudnánk állítani, és amelyeket korábban jelentős tételben exportáltunk.
- b) Mindemellett a hazánk hagyományos exportpiacának tekinthető **Nyugat-Európában** is egyre növekvő területeken termesztenek gyógynövényeket. Egyre gyakoribbak a **központi projektek** a minőségi **gyógynövénytermesztés támogatására**. A nyugat-európai importpiacot jelenlegi tapasztalataink szerint egyértelműen az árverseny jellemzi.

- c) A nemzetközi előrejelzések tanúsítják, hogy a mezőgazdasági eredetű termékeken belül, abszolút és relatív értelemben is, folyamatosan nő, illetve emelkedni fog a felhasznált gyógy- és egészségmegőrző, táplálkozás-kiegészítő, életkörülmények színvonalát javító és egyéb speciális rendeltetésű termékek aránya.

- d) A külpiacok csoportosítása a gyógy- és aromanövények termelése és felhasználása szerint:

Elsősorban gyógynövény-fogyasztásra orientált, importra szoruló országok csoportjába tartoznak azok az országok, amelyekben tradicionálisan jelentős, vagy újabban növekvő a gyógynövények fogyasztása, de az alapanyagok előállítása, **gyűjtése és termesztése** gyakorlatilag nem, vagy a felhasználási igényhez képest **minimális mértékben** folyik. Ezek között az országok között jelentős gazdasági potenciállal rendelkező államok találhatóak, mint a Skandináv államok, Finnország, Benelux államok, Nagy-Britannia, Svájc.

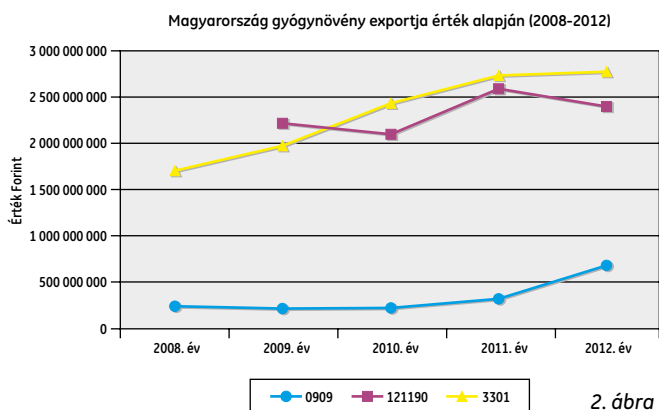
Fogyasztásra és korlátozott termelésre berendezkedő országok közé sorolható a nyugat-európai országok nagy része – bár korlátozott mértékű hazai **termesztéssel is** rendelkeznek, s időnként specialitásokat exportálnak is – alapvetően **importra** szoruló. Ezen országok között kiemelésre érdemes Franciaország, Németország, Hollandia, Olaszország, Spanyolország, Portugália. Ezekre az országokra jellemző, hogy folyamatosan jelennek meg a termelői csoportok, amelyek integráció keretében végzik a növények termesztését.

Többnyire a **termeléssel és exportbővítési szándékkal rendelkező országok** közé (fő konkurensok köre) sorolhatóak azok a volt szocialista országok, amelyekben a gyógy- és illóolajos növények termesztéséhez szükséges alapvető feltételek rendelkezésre állnak. Ezek feltételezett potenciáljuk sorrendjében: FÁK országai, Lengyelország, Bulgária, ex-jugoszláv országok, Szlovákia, Románia, Albánia, Csehország. Termelésükről megbízható számadatok nem állnak rendelkezésre. Piaci megjelenésük folyamatos, értékesítési árszintjük változó. A magyar termékek legnagyobb **konkurensait** jelentik.

e) Magyarország exportja és importja 2008 óta

A gyógy- és aromanövények magyar áruforgalmának felmérése még mindig megoldatlan, mert nagyon minimális adat áll rendelkezésre, a gyógy- és aromanövények fogalma sokféle növényfajt, különböző feldolgozottságú terméket foglal magába. A KSH adatbázisából a legtöbb növényfajt magába foglaló, legáltalánosabb 121190 árucsoportot ill. a 0909 és 3301 árucsoportokat vizsgálva megállapítható, hogy érték alapján az illóolajok exportja folyamatosan nő. (2. ábra)

Forrás:KSH

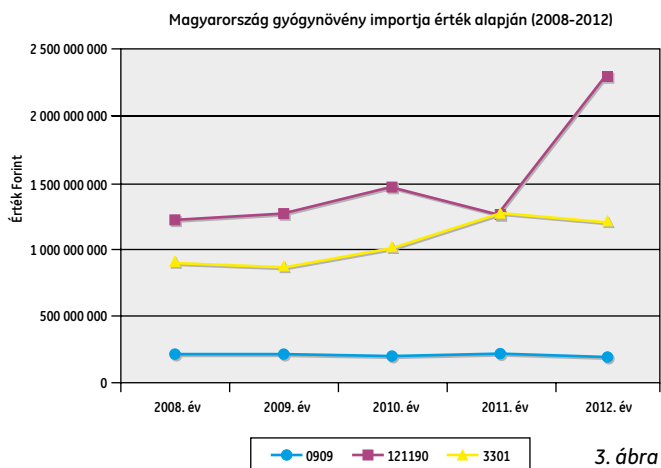
Árucsoport

0909 Anizsmag, badián-, édeskömény-, koriander-, kömény-, rétikömény-mag és borókabogyó

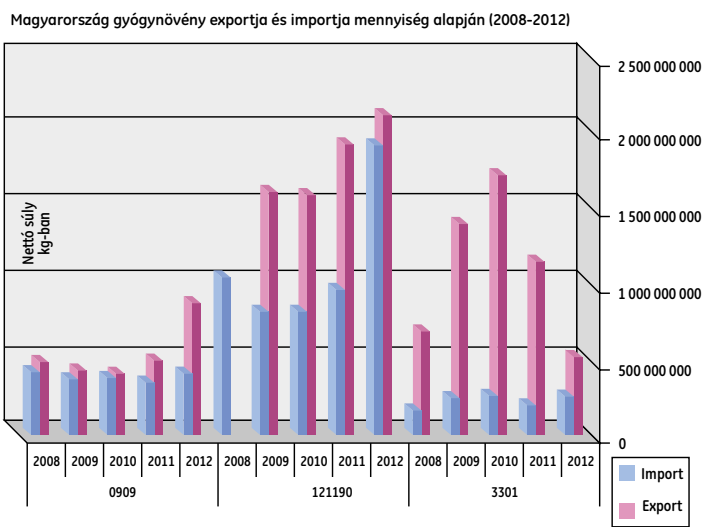
121190 Más növény és növényrész, elsősorban illatszert, gyógyszert, növényvédőt szer gyártására, frissen vagy szárítva, vágva, zúzva vagy porítva is (kiv. az édesgyökert és a ginzenggyökert)

3301 Szilárd és vízmentes illóolajok és illóolaj-koncentrátumok; rezinoidok; kivont oleorezinek; illóolajok desztillátuma, vizes oldata és terpéntartalmú melléktermékei

Az import 2008-2012 között az általános gyógynövények árucsoportjában (121190) jelentősen emelkedett, a másik két kategóriában viszonylag stagnál. (3. ábra)

Magyarországon a gyógynövények exportja meghaladja az importot a tárgyalt árucsoportokban mennyiség alapján. (4. ábra)

1.3.4. AZ ÁGAZAT JELENLEGI MARKETINGJE, MEGKÜLÖNBÖZTETŐ JELÖLÉSE

a) Az ágazat jelenlegi marketing aktivitására jellemző, hogy abban elsősorban a **cégek egyedi marketing tevékenységei dominálnak**. Vannak közösségi kezdeményezések szakmai szervezetek, helyi közösségek oldaláról (Év Gyógynövénye, megkülönböztető tanúsító védjegyek, gyógynövényes napok), ám ezek marketing hatása, finanszírozási és összefogás hiányára visszavezethető problémák miatt, nem kellő erősségű.

b) Gyakori jelenség egyes célcsoportok kihasználása révén bizonyos „sláger” **gyógynövények** és az azokból előállított készítmények megalapozatlan hatásainak **túlzó marketing** kommunikációja. Az ilyen marketinggel támogatott termékek ösztönzése és vásárlása a **fogyasztók kihasználását**, megtévesztését, szélsőséges esetekben egészségkárosodását is eredményezheti.

c) A magyar gyógynövények minőségéből és hagyományokból adódó hírneve sem a hazai, sem pedig a nemzetközi viszonylatban nincs kihasználva.

d) Az „**Alföldi kamillavirágzat**” elnevezés bejegyzésre került az oltalom alatt álló eredet-megjelölések és földrajzi jelzések (OEM) nyilvántartásába és a nemzeti értéktárba. Az „Alföldi kamillavirágzat” az Alföld szikes területeiről kézi erővel begyűjtött, vadon termő kamilla (*Matricaria chamomilla* L.) szárított, válogatott virága. Az oltalom alatt álló eredetmegjelölés előnye jelen pillanatban nincs kihasználva.

Az eredetvédett „Alföldi kamillavirágzat” több hazai kiállításon is bemutatásra került a VM támogatásával 2012-től (Hortus Hungaricus, OMÉK).

1.4. AZ ÁGAZAT TUDOMÁNYOS FEJLETTSÉGÉNEK JELLEMZŐI

A gyógy- és illóolajos növények kutatása Magyarországon világszerte elismert tradíciókkal rendelkezik. Az I. majd a II. Világháborút követő kiemelt állami támogatás alapozta meg a mák- és anyarozs-alkaloidok előállítását, a vinka és rózsameténg hatóanyagainak izolálását és félszintetikus átalakítását, de az egész ágazati termelésben (termesztéstechnológiai módszerek kifejlesztésében, nagy teljesítményű fajták előállításában stb.) egyaránt megmutatkozó vezető szerepünket.

1.4.1. A K+F FINANSZÍROZÁS JELENLEGI FORMÁI

- A gyógy- és illóolajos növények kutatásának ipari háttere (részben saját vállalati források, részben az ipari tárca pénzeszközeinek allokációjával) gyakorlatilag megszűnt. A 80-as évek végéig ez a forrás biztosította az ágazati **kutatás 50-60%-át**.
- A központi agrár-ágazati finanszírozás folyamatosan kivonult az ágazat fejlesztési feladatainak megoldásából. A 80-as évek közepéig mintegy 3-4 millió forintra, napjainkra nullára csökkent részesedése a kutatási feladatok megoldásában. Néma változást jelent, hogy 1992-től – felismerve a gyógy- és illóolajos növények biodiverzitásának drasztikus csökkenését – új típusú támogatási formát vezettek be, központi (jelenleg VM, illetve EU támogatással) **segítséget nyújtanak a biológiai alapok védelmére, a génmegőrzésre**.
- A mezőgazdasági üzemek és kereskedelmi vállalatok fejlesztési tevékenysége 1990-től gyakorlatilag megszűnt, vagy minimális szintre redukálódott. Ennek oka kettős: a) részben a vállalatok bizonytalan jogi és gazdasági helyzete miatt a pénzügyi források beszüntültek, b) másrészt a **szabályozatlan versenyhelyzetben** nem garantálható, hogy az eredményeket a ráfordító hasznosítja majd.
- A jelenlegi központi kutatási pályázati formák nem igazán hatékonyak az ágazat számára. Az OTKA csak kimondottan alapkutatásokat támogat, míg az egyéb pályázatok csak nagy volumenű fejlesztési feladatok

megoldását finanszírozzák, amelyek egy konkrét termelő üzemhez kötöttek, s amelyek ott 2-3 éven belül megtérülnek. Az ágazatban indokolt 5-10 éves átfutást igénylő alapozó és fejlesztő kutatásra jelenleg nincs mód, nincs fedezet.

- Az oktatási intézményekben folyó kutatások anyagi bázisa visszafordíthatatlanul redukálódik. A korábban K+F feladatokra fordított pénzeszközök folyamatosan fenntartási költségekké konvertálódnak át.

1.4.2. A K+F FEJLESZTÉS SZERVEZETI FORMÁINAK REDUKCIÓJA

- Sajnálatos, hogy a hagyományos értelemben vett önálló kutatóintézeti forma (a világon elsőként létrehozott és közel 80 évig eredményesen működő Gyógynövény Kutató Intézet) mint olyan, folyamatosan megszűnt ágazati K+F bázisként működni. Az Intézet mezőgazdasági tárctól történő 1967-es elcsatolásával, valamint a Gyógyszerkutató Intézet növénykémiai osztályának a megszüntetésével kezdődött meg a leépülés, majd a GYNKI gyógyszeripari trösztbe vonásával, később gyógyszeripari közös, majd részvénytársasággá alakulásával (1991-től) tetőződött be a folyamat. A profitérdekeltség felerősödött, a vállalati érdek értelemszerűen az ágazati érdek elé került.
- A korábban jól működő vállalati kutatóhelyek gyakorlatilag megszűntek. **A gyógyszeripar szinte teljesen felszámolta a növényi bázissal foglalkozó részlegeit**, a gyógynövénytermesztésre specializált mezőgazdasági üzemek a létükért küzdenek, a termeltető, kereskedő cégek pedig költségtakarékossági okokból hajlanak a K+F tevékenység minimalizálására.
- Relatív értelemben felértékelődött, azaz kevésbé drasztikusan redukálódott a felsőoktatási intézmények kutatási tevékenysége.
 - Ezek az intézmények a továbbiakban is képesek kvázi szektor és vállalati érdekszférán felülemelkedve működni.
 - Nem, vagy alig jelentenek közvetlen konkurenciát a megbízó vállalatok számára.
 - A profit érdekeltséggel szemben, a közvetlen költségeken túl, a ma még lényegesen olcsóbb személyi érdekeltség terheli költségként a kutatást.
- A felsőoktatási intézményekben folyó gyógy- és illóolajos növénykutatás viszonylag kevés egyetemre korlátozódik, s az is az intézmények jellege szerint tematikailag erősen differenciálódik:

1. Az Orvostudományi Egyetemeken és Gyógyszerészeti Karokon (SOTE, Szegedi Egyetem, Pécsi Egyetem) az analitikai, fitokémiai kutatások és a gyógytermékek fejlesztése jut vezető szerephez.
2. Az agrár szektoron belül elsősorban a Budapesti Corvinus Egyetem Gyógy- és Aromanövény Tanszékén folyik a gyógy- és illóolajos növényfajok kutatása. A tényleges igényhez viszonyított minimális pénzügyi bázisra támaszkodva, ahol az alábbi fő területek kutatása valósul meg:
 - A speciális anyagokat termelő növények rezervációja
 - Gyógy- és aromaanyagokat termelő növények introdukciója (kulturába vétele)
 - Gyógy- és aromanövények genetikai alapjának javítása, nemesítése
 - Gyógy- és aromanövények fiziológiai, produkció-biológiai vizsgálata
 - Gyógy-, és aromanövények termesztése (integrált termesztés, talajtani agrokémiai alapok, kertgazdasági elemzés)
- e) Az elmúlt húsz évben Magyarországon gyakorlatilag fokozatosan megszűnt a technológiai és technikai fejlesztéshez szükséges kutatói tevékenység, érdemi nemesítő munka például már csak néhány faj esetében létezik. Az oktatás és szakemberképzés területén is megfigyelhető a lemaradás. E tényező is közrehat abban, hogy Magyarországon ma adottságaink ellenére sem áll rendelkezésre olyan mennyiségű és minőségű eladható termék, mint amit a piac igényel.

1.5. AZ ÁGAZAT HUMÁNERŐ ELLÁTOTSÁGÁNAK JELLEMZŐI

- a) A gyógy- és aromanövényágazat rendkívül széles vertikumból adódóan a minőségi termék előállításának és kereskedelmének **szakmai ismereti háttére igen sokrétű**. Ennek megfelelően a szakemberképzés területén szükséges intézkedéseket igen árnyaltan és nagy körültekintéssel kell megfogalmazni.
- b) A gyűjtés különféle képzettségű embereknek nyújt megélhetést, olyan térségek népesség megtartóképességét erősítheti, amelyek, természeti értékekben gazdagok, megélhetési lehetőségekben azonban szegények. A gyógynövény **gyűjtésével foglalkozó személyek** elsősorban roma kisebbségekből, alacsonyan iskolázott társadalmi rétegekből és a fenti régiók **munkanélkülivé vált lakosságából** tevődik össze. Ez a réteg mindig szezonálisan folytat gyűjtő tevékenységet: hol gombát, hol csigát, hol gyógynövényt

gyűjt. A gyűjtés drasztikus korlátozásának bevezetése vagy adminisztratív úton történő további ellehetlenítése, jelentős mértékű szociális feszültségekhez vezet.

- c) A gyűjtők körében lezajlott generációváltás a „**klasszikus gyűjtők – gyűjtő-felvásárlói**” hálózatok megszűnését, azok átalakulását eredményezte.
- d) A gyógynövény termesztés élőmunka szükséglete **250-300 munkaóra/ha, az elsődleges feldolgozás során felmerülő munkaerő szükséglet széles skálán mozog** (2-50 munkaóra/100 kg gyógynövény drog).
- e) Az országosan magas munkanélküliség ellenére problémát jelent a gyógynövény termesztés magas kézimunka-szükségletének (növényápolási munkák, betakarítás) biztosítása. Az elmúlt években a fizikai munka általános társadalmi megbecsültségének hiánya, az alkalmazható potenciális munkaerő fizikai és mentális állapota, az idény- és alkalmi munkavállaláshoz kapcsolódó adminisztrációs terhek, a szociális segélyezés munkavállalást visszatartó ereje egyre kedvezőtlenebb helyzetet teremtett. **Az elindított értékteremtő startmunkaprogramok hozzá tudtak járulni ezen problémák orvoslásához.**
- f) Az ágazatban kézimunkaigény, a növény biológiájához és feldolgozáshoz igazodva, időben és mennyiségben eltérő módon jelentkeznek. A gyógynövények gyűjtése-termesztése, tekintettel a gyűjthető növényi részek időbeli megjelenésére, 10-11 hónapos, a szárított drogok további feldolgozása további egész éves foglalkoztatást jelent a kis- és középvállalkozásoknál. Továbbá az egyes termesztési módok, technológiák is nagyban eltérnek. Az ágazatban a feldolgozási feladatoknál sok állandó, míg a **gyűjtés-termesztésben** időnként **alkalmi munkaerőt** foglalkoztatnak a vállalkozások.
- g) A jelenleg folyó, **államilag támogatott képzések** nem hatékonyak, túl hosszúak, gyakran **céltalanok**. A gyógynövénygyűjtés a jelenleg hatályos jogszabályok szerint nem kötött szakképesítéshez, azonban **hosszú távon** a környezet- és természetvédelemmel **összehangolt, szervezett**, ellenőrzött gyűjtés alapvető feltételrendszere a szakképzett gyűjtők megléte.
- h) A felső- és középfokú képzésből kikerülők létszámstruktúrája ma jelentős mértékben eltér a munkaerőpiac igényeitől, és a különbségek a jövőben még csak erősödni fognak. A legátfogóbb szerkezeti feszültség a mezőgazdaságban a foglalkozások jelentős körében a **szakmunkások hiánya**.

1.6. AZ ÁGAZAT PÉNZÜGYI FOLYAMATAI

1.6.1. ADÓPOLITIKA

- a) A **gyűjtői réteg speciális társadalmi és szociális helyzetére** való tekintettel, jogi vállalkozási formák létesítése nem minden esetben várható el.
- b) A gyűjtött mennyiségek bizonylatolása jelenleg nagyrészt **őstermelői igazolványok birtokában, felvásárlási jegyeken történik**. Ezek mintegy 50-60 %-a mutat azonban valóságos helyzetet. Az egyéb kertészeti ágazatokhoz hasonlóan, a feketekereskedelem és az őstermelői forma itt is szorosan összefonódik. Fontos kihangsúlyozni azonban, hogy a gyűjtés esetében nem az adókedvezményekkel való visszaélés okozza a gondot, hanem az, hogy a gyakran munkanélküli és segélyezett gyűjtőréteg legálisan hogyan kapja meg a **napi 3-5 ezer forint gyűjtésből származó jövedelmét**, és az azt kifizető jogi szereplők miként tudják pénzügyi gazdasági folyamataikba integrálni. Az őstermelői igazolványok kiállításának megítélése országon belül is eltérő képet mutat az azt kiállító regionális szervezetek között.
- c) Tekintettel a gyűjtők-gyűjtés jogi adóügyi státuszának nem egyértelmű megítélésére, a tevékenységre gyakran „rátelepülnek” kényszer felvásárlók, akik a gyűjtők helyzetét kihasználva sokszor csak „kifehérik” a gazdasági folyamatokat.
- d) A közvetlen lakossági fogyasztásra szánt hagyományos gyógynövény-drogokról és azok kiskereskedelemben szokásos kiszerezési egységeiről szóló 81/2003. (XII. 23.) ESzCsM rendelet értelmében, az abban felsorolt **gyógynövények ÁFA tartalma 5%**. Jelenleg ez az egyetlen, olyan „árpolitikai” eszköz, amely életben tartja a magyar előállítású gyógynövény teákat az olcsó import gyógynövény teakészítményekkel szemben.
- e) Tekintettel a gyógynövénytermékek betegségmegelőzésben és az egészségmegőrzésben betöltött vitathatatlan szerepére, a **gyógyhatású készítmények ÁFA tartalmának csökkentése** szükséges a termékkörhöz való könnyebb hozzáférés biztosítása érdekében. Gazdasági oldalról, közös érdek az ágazat mielőbbi fellendítése, amelynek egyik pillére lehet a gyógyszernek nem minősülő gyógyhatású készítmények ÁFA tartalmának csökkentése.

A magyar mezőgazdaság sikeres működését és fejlődését nagyban meghatározza az ország mindenkori közteherviselési politikája, mivel az ágazat jövedelemtermelő képessége kisebb más nemzetgazdasági ágazatokénál (ipar, szolgáltatás), így az adórendszer elvonásai érzékenyebben érintik az agrárvállalkozások működési és fejlesztési döntéseit. E tényezők kedvezőtlen hatása leginkább a rossz adómorálban („adóelkerülés”) nyilvánul meg.

1.6.2. TÁMOGATÁSOK, PÁLYÁZATOK

- a) A gyógynövény ipar összetettsége a pályázati rendszerekben is tükröződik. Tekintettel az ágazat mezőgazdaságban, élelmiszeriparban és egyéb iparban betöltött határterületeire a **pályázati lehetőségek nem egyértelműek**.
- b) Az alapanyag-gyűjtő- termelő és elsődleges feldolgozást folytató vállalkozások a TAMOP és GOP jellegű pályázatokból az Annex lista miatt nem részesülhetnek.
- c) Az ágazat mezőgazdasági és kertészeti jellegű pályázatokból az elmúlt időszakban nem vagy csak alig részesül.
- d) **Hiányzik** az integrációt végző vállalkozások részére kiírt célzott **pályázat**, a komplex integráció, mint tevékenység nem a mezőgazdasági tevékenységek közé kerül besorolásra. .
- e) Az agrár-környezetgazdálkodási programok (AKG) céljai és feltételrendszerei nem minden esetben követik az ágazat igényeit.

2. A MAGYAR GYÓGNÖVÉNY ÁGAZAT HELYZETÉNEK ELEMZÉSE SWOT ANALÍZISSEL

2.1. A SWOT ANALÍZIS

A külső környezeti tényezők és a belső ágazati adottságok elemzésével és összehasonlításával a magyar gyógynövényághozat fejlődését szolgáló fő irányvonalak és stratégia meghatározható.

Erősségek	Gyengeségek
Az ágazat tradíciói	Az 1990-as évek elejéig fenntartott gyűjtő-felvásárló-termelő hálózat széthullása
A vadontermő gyógy- és aromanövényflóra gazdagsága (széles gyűjthető fajspektrum)	Megfelelő tudással és tapasztalattal rendelkező szakemberek kiöregedése, utánpótlás hiánya
Hagyományra épülő szakmai tudás és tapasztalat	Alacsony színvonalú és elavult technikai, technológiai háttér
A gyógynövénykultúra magas szakmai színvonala	Alulfinanszírozott, tőkehiányos vállalkozások
Az oktatás-képzés magas színvonala	A költségvetési pályázati források beszűkülése
Fajlagosan magas értékteremtő képesség	Szaktanácsadás hiánya
A magyar gyógynövény nemzetközi szintű hírneve	Az együttműködési hajlandóság alacsony szintje, összefogás hiánya
	Megbízható információk, statisztika hiánya
Lehetőségek	Veszélyek
Ipari terheléstől mentes természetes környezet (nemzeti park, természetvédelmi területek)	Szélsőséges időjárási viszonyok, a gyűjtés területi korlátai
Az alacsony képzettségű munkaerő bevonása	A nagy mennyiségű, hazainál olcsóbb importtermékek és új versenytársak megjelenése
Természeti értékekben gazdag , megélhetési lehetőségekben szegény térségek népességmegtartó képességének erősítése	Termesztés jövedelmezőségét az egyéb szántóföldi és ipari növények termesztése befolyásolja
A gyenge termőhelyi adottságú, nagyüzemi eszközökkel gazdaságtalanul művelhető területek termesztésbe vonása	Összetettebb, sajátos szakmai terület, amit a jogi szabályozás, nem képes megfelelően, racionálisan és célszerűen kezelni
Növekvő fogyasztói igények (belföld, külföld)	A feketegazdaság magas aránya
Kézimunka-intenzív ágazat	A feldolgozott termékek hazai piacának telítettsége
	Szélsőséges alapanyagpiac: hiány és a túltermelés ciklikus jelenségei
	Termék-innovációt, kibocsájtást gátló jogszabályi környezet
	Ár- és marketing-érzékeny, nem kellően tudatos vásárlók kihasználása

2.2. KÖVETKEZTETÉSEK

- Tekintettel a tradíciókra, természeti környezeti adottságainkra és gyógynövényekből készült termékek keresletének emelkedésére rövid távú célként a termeszítő területek és a gyűjtött mennyiségek volumeneinek stabilizálása a cél.
- A termelés bővítése és az ellenőrzött gyűjtés felvirágoztatásából adódó lehetőségek kihasználása révén hosszú távú célként fogalmazható meg a rendszerváltás előtti szintnek megfelelő gyűjtési ill. termelési mennyiség előállítás ill. megteremtése.
- A termőalpok stabilizálására, az alkalmazott **termelési és feldolgozási technológia** fejlesztésére irányuló, kiszámítható **fejlesztési programokra** van szükség.
- A magas hozzáadott értékű hazai gyógy- és aromanövény alapú termékek piacra kerülésének kulcskérdése, hogy sikerül-e a technikai és technológiai fejlesztés, az oktatás és kutatás, valamint a szaktanácsadás összhangját megteremteni, továbbá az ehhez szükséges forrásokat rövid- és hosszútávon rendelkezésre bocsátani, ágazati és kormányzati együttműködés keretében.
- Az **integrátori szerveződések szerepének erősödése** nélkül nem lehetséges előrelépés az ágazatban.
- Követni kell a fogyasztói igényeket, **megfelelő promóciós és marketing** eszközökkel pedig erősíteni a hazai termékek és szolgáltatások iránti keresletet.
- Szükséges a gyógynövények gyűjtésére, felvásárlására, termesztésére valamint az előállított készítmények gyártására és forgalomba hozatalára vonatkozó **jogszabályi keretek felülvizsgálata**, harmonizálása.

2.3. A SWOT ANALÍZIS ALAPJÁN AZ ÁGAZAT FEJLESZTÉSÉNEK LEHETSÉGES STRATÉGIAI ELEMEI ÉS PRIORITÁSAI

A minőségi termék előállítás és a környezet minőségének fenntartását igénylő stratégiai elemei

- a) Az ágazat a gyűjtés és további feldolgozás miatt különösen munkaintenzívnek tekinthető, amely különféle képzettségű embereknek nyújt megélhetést, olyan térségek népesség megtartó képességét erősítheti, amelyek természeti értékekben gazdagok, megélhetési lehetőségekben azonban szegények. A gyógynövények szakszerű, kontrollált keretek közötti gyűjtése és termesztése hozzájárulhat **a legelmaradottabb kistérségek népességmegtartó erejének fokozásához, valamint a régiók munkanélküliségének az enyhítéséhez.**
- b) Tekintettel arra, hogy a vadon termő, gyűjtött gyógynövények aránya a 70%-ot is meghaladja, illetve arra, hogy a gyűjtés egyre korlátozottabb, **szükséges a vadon termő fajok termesztésbe vonása és a jelenlegi termesztési potenciál fejlesztése.**
- c) A folyamatosan rendelkezésre álló, megfelelő mennyiségű és egységes minőségű árualap növelése érdekében **technikai és technológiai, minőségbiztosítási fejlesztésekre, az öntözés fejlesztésére és a szárítás korszerűsítésére** van szükség.
- d) A fejlesztések hatékonyságát **az ágazati kutatás és fejlesztés** valamint a szaktanácsadás rendszerének újjáépítésével és működtetésével lehet garantálni.

Kereskedelem

- a) A minőségi gyűjtött és termelt **alapanyag gyógynövény** droggá történő hatékony **feldolgozását** és annak bel- és külkereskedelmét továbbra is prioritásként kell kezelni, hiszen a nagy élőmunka szükséglet és a foglalkoztáspolitikai kérdések ezen a szinten merülnek fel jelentősen.
- b) A tömegpiaci és a réspiaci termékkörök és időszakok meghatározásával tudatos marketing stratégiát kell építeni.
- c) A gyógynövény drog (alapanyag) kereskedelem mellett fejleszteni kell **a magas hozzáadott értékű magyar**

gyógynövényekből előállított készítmények körét. Ezek lehetnek hatóanyagok, intermedier anyagok és piacképes végtermékek.

Egyéb ágazati kérdések

- a) **A minőségi árualap előállításának alapja a minőségbiztosítási folyamatok kiterjesztése mind a gyűjtés, mind a termesztés során.** A gyógyszergyártás feltételei – beleértve a felhasznált alapanyagokkal szembeni kívánalmakat – már ma is nagyon szigorúak, minőségi elvárásokkal kapcsolatos követelményszint az élelmiszeriparban is fokozódik.
- b) **Iparági jogszabályi keretek adaptációja:** a jelenlegi jogszabályi környezet igen jelentős akadályokat gördít a gyógynövény készítmények előállításában illetve forgalmazásában érintett vállalkozások számára. Az ágazat fejlődése nem lehetséges annak ellenére, hogy a „természetes” készítmények iránt a fogyasztói igények (piaci igény) számottevőek. A gyógynövény termesztés és begyűjtés növekedésének is fontos záloga a gyógynövényekből előállított termékek piacra jutásának jogszabály alapú megkönnyítése.
- c) A hazai gyógynövényipar érdemi növekedéséhez olyan jogszabályi környezetet kell teremteni, mely egyrészt figyelembe veszi az uniós harmonizált jogszabályi keretrendszert és annak folyamatban lévő változásait, másrészt a hazai vállalkozások számára egyedi, akár **versenyelőnyt is jelentő lehetőséget biztosít.** A kialakítandó jogszabályi környezetnek átfogó módon kell tudnia kezelni a gyógynövények felhasználása szempontjából fontos forgalmazási kategóriákat [élelmiszer (beleértve az étrend-kiegészítőket és a különleges táplálkozási célú élelmiszereket is), gyógyhatású készítmény, gyógyszer] olyan módon, hogy a fogyasztók számára a gyógynövény-készítmények széles választéka elérhetővé váljon, a termékek által hordozott kedvező hatások megismerhetőségével együtt.
- d) A piaci átláthatóság javítása, a termelői szervezetek piaci esélyegyenlőségének megteremtését és vonzóképségének növelését lehetővé tevő adó- és foglalkoztatáspolitikai intézkedések, valamint a rendelkezésre álló támogatási és egyéb eszközökkel a termelői szervezetek és tagjaik preferálása.
- e) Az ágazati és kormányzati marketingaktivitás növelése, kiemelten az integrált módszerekkel előállított termékek promóciója területén.

3. A GYÓGYNÖVÉNY ÁGAZAT KÖZÉPTÁVÚ STRATÉGIAI CÉLJAI ÉS AZOK ELÉRÉSÉHEZ SZÜKSÉGES ESZKÖZÖK

3.1. MINŐSÉGI ÁRUALAPOK MEGTEREMTÉSE

3.1.1. GYŰJTÉS

A gyógy- és aromanövények gyűjtése során is érvényesíteni kell azt az elvárást, hogy az ne eredményezze a természetes flóra biodiverzitásának csökkenését, újabb fajok kényszerű védelem alá helyezését, minimalizálja a környezet károsítását, s egyben a megfelelő minőség előállítását segítse elő. A természetes flóra biológiai potenciáljának további hasznosításához:

a) Tekintettel a gyógynövény **gyűjtők és gyűjtés sajátos helyzetére, nem kizárólagosan az új munkahelyek számát** kell preferálni, hanem a tevékenységből származó **legális jövedelemszerzést** kell az alábbi jogi, adminisztratív eszközökkel támogatni:

- őstermelői igazolvány egyszerűsített kiváltásának a biztosítása a gyógynövény gyűjtés esetén
- az igazolt gyűjtésből származott, felvásárlási jegyen dokumentált 600 ezer forint jövedelemig vissza kell állítani **annak adó és járulékmentességét**, és meg kell szüntetni az elektronikus adóbevallást
- a gyűjtésből származó jövedelmet **össze kell hangozni** a jogosan egyre szigorúbb **segélyezési és szociális politikával**
- A szakszerű gyűjtés ellenőrzése érdekében ki kell dolgozni a gyűjtők megfelelő szakmai felkészítését (pl. gyűjtői tanfolyamok) és regisztrációját valamilyen (vissza is vonható) **jogosítvány** kiállításával

b) **A közfoglalkoztatási és start munkaprogramokban** az önkormányzatokkal együttműködve a gyógynövénygyűjtés és termesztés további, például természet-megfigyelés, parlagfűirtás és más, az önkormányzatok szükségleteinek megfelelő, feladatokkal párosul. Összhangban a **startmunkaprogrammal és egyéb pályázatokkal**, az egyre növekvő mennyiségű, begyűjtött és helyben feldolgozott gyógynövény bázisán, valamint az egyre képzettebb és a munkában szocializálódott foglalkoztatottak révén ki lehet építeni azokat a kis helyi bázisokat, amelyek szerves részei az egészségturizmusnak, falusi turizmusnak, a zöldgazdaságnak és a **vidéki önfenntartásnak**. A programokban előállított értékeknek, a szövetség tagvállalatainak országos területi kompetenciája révén, az ágazat felvevő piacán biztos értékesítési pontokra kell találniuk.

c) A gyűjtés ellenőrzött keretek irányába történő elmozdításával biztosítani kell a gyűjtés egyre nehezebb **területi korlátainak a feloldását** (pl. Nemzeti Parkok, Natura 2000).

d) A gyógynövényipar háttérágazatainak kihasználásához elengedhetetlen a felvásárlás integrációja, a **meglévő és új felvásárló helyek pályázati rendszeren** keresztül történő támogatása. Szükséges a felvásárlási tevékenység szakmai normákon alapuló engedélyeztetése, a megfelelő szakmai végzettség betartatása mellett.

3.1.2. A TERMESZTÉS FEJLESZTÉSE

a) Vadon termő fajok termesztésbe vonása és korszerű, nagyteljesítményű gyógy és aromanövény fajták előállítására.

Szükséges a **vadon termő fajok termesztésbe vonásával kapcsolatos K+F pályázati lehetőségek megnyitása**, új biológiai alapok állítása, növelve a már így is minimálisra csökkent gyógynövény termesztési területet.

b) A jó minőségű drog előállításának alapfeltétele a morfológiai, beltartalmi és produkciós szempontból egyaránt kiemelkedő teljesítményű, genetikailag ki egyenlített növényfajták nemesítése és alkalmazása. Középtávú cél tehát, 3-5 éves pályázatokkal támogatott, piaci viszonyokat figyelembevevő projektek, továbbá 10-15 nagyteljesítményű fajta sürgős előállítására.

c) A termesztéstechnológia területén a **növényvédelmi technológiák** optimalizálása, növényvédőszeresek kispárcellában történő engedélyeztetése a termesztés hatékonyságának feltétele.

d) A termesztési módszerek kialakítása, ill. adaptálása során meg kell oldani az egyéb, a környezet és termék minőségét javító eljárások alkalmazását a **bio- és ökológiai** termesztést, integrált termékelőállítás.

e) **Céltartó agrotechnikai beruházások** elindítása, kertészeti támogatások, céltartó gyógynövény kiírással egybekötve.

- f) A termelés és feldolgozás fejlesztése a GAP (Good Agricultural Practice – Helyes Mezőgazdasági Gyakorlat) és a GMP (Good Manufacturing Practice – Helyes Gyártási Gyakorlat) minőségbiztosítási rendszerek bevezetésével.
- g) Szükséges a korábban is „hungaricum” jellegű, kiváló minőségű drogot adó tradicionális tájkeretek további, célorientált hasznosítása.
- h) Megfelelő tudományos és gazdasági elemző munka alapján a gyógy- és illóolajos növényfajok kapjanak nagyobb szerepet a **regionális fejlesztési elképzelések** megvalósításában (pl. kedvezőtlen területek hasznosítása egységnyi területről nagy értéket adó gyógynövényekkel).

3.1.3. TECHNIKAI ÉS TECHNOLÓGIAI FELTÉTELEK BIZTOSÍTÁSA

- a) A meglévő **öntözési lehetőségek** jobb kihasználása mellett a kertészeti ágazat által hasznosított termőterületek öntözhetőségének biztosítása a szükséges technikai fejlesztések, valamint az öntözővíz-takarékos öntözés szabályozási és pénzügyi pályázati feltételének megteremtésével.
- b) A technikai és technológiai fejlesztéseket olyan komplex üzemfejlesztési projektek keretében kell megvalósítani, amelyek elsősorban a gazdaságilag versenyképes fajok és fajták feldolgozására koncentrálnak. A komplex projektfinanszírozással lehetővé kell tenni a gazdálkodás kiszámíthatóságát, a hosszú távú tervezést, a hatékony forrásfelhasználást, valamint a pályázati és egyéb adminisztratív terhek csökkentését.
- c) A termék előállítás versenyképességének javítása az ágazatban, elsősorban a **szárítási energia** felhasználásának **hatékonyságának növelésével, az alternatív energiák** szélesebb körű bevezetése által. Alternatív energiaként figyelembe veendő a biogáz és a biomassza tüzelés technológiáinak felhasználáshoz szükséges innovációt segítő megfelelő pályázati támogatási rendszer kialakítása.
- d) A nagy értéket termelő, s egyben a termékminőséget garantáló **post-harvest feldolgozási** technológiák alkalmazásának fejlesztése feltétele a **magas hozzáadott értéket képviselő** késztermék előállításának.
- e) Fejlesztetni kell a már meglévő gyógynövény-feldolgozó, - **kiszerező és végtermék-előállító** magyar kis- és

középvállalkozások technológiai, **minőségbiztosítási és minőségirányítási** rendszereinek kialakítását és az új jogszabályi környezetnek való megfeleltetését.

3.1.4. AZ ALAPANYAGOK ÉS GYÓGYNÖVÉNY DROGOK MINŐSÍTÉSÉNEK ÁTFOGÓ RENDEZÉSE

Meg kell teremteni a drogok minősítésének technikai-műszaki és jogszabályi feltételeit. Ennek részeként ki kell dolgozni az élelmiszerkönyvi tételek paramétereit, valamint a gyógyászati, élelmiszerként, vagy egyéb termék kategória szerinti megkülönböztetés lehetőségeit, más európai uniós országokhoz hasonlóan. **A minőségi árualap előállításának alapja a minőségbiztosítási folyamatok kiterjesztése mind a gyűjtés, mind a termesztés illetve a drogelőállítás folyamán.** Ennek elérése érdekében:

A gyógynövény drogok minősítése akkreditált laboratóriumban történjék, úgy, hogy alkalmazkodjon az európai harmonizáció folyamatához. A meglévő – elsősorban egyetemi intézeti bázison alapuló – laboratóriumok tervezett fejlesztése célzott pályázati forrás felhasználásával megoldható.

3.2. MINŐSÉGI SZAKEMBERKÉPZÉS, ÁGAZATI KUTATÁS ÉS FÜGGETLEN SZAKTANÁCSADÁS

- a) A gyógy- és illóolajos növényágazat rendkívül széles vertikumból adódóan a minőségi termék előállításának szakmai ismereti háttere igen sokrétű. Ennek megfelelően, a **szakemberképzés** területén szükséges intézkedéseket igen árnyaltan és nagy körültekintéssel kell megfogalmazni.
- b) Segíteni kell olyan **képzési formák** létrehozását, melyek keretében a gyógynövények fenntartható gyűjtéséhez, környezetbarát termesztéséhez valamint felhasználásához szükséges tudás megszerezhető. Ezek az ismeretek jelenjenek meg a közoktatásban is.
- c) Az ágazatban már ma is rendszeresen tevékenykedő 40-45 ezer dolgozó továbbképzését a „lifelong learning” elveinek figyelembevételével célszerű megvalósítani (ennek részletekbe menő kidolgozása szükséges).
- d) Az alap- és középfokú szakoktatásban hangsúlyozott szerepet kell kapnia a **minőségi szemléletnek** (jelenlegi OKJ kurzusok átdolgozása révén).

- e) A kutatásban kiszámítható, az ellátott feladatokon alapuló finanszírozási rendszert kell bevezetni. A párhuzamosságok elkerülése, illetve a komplex programok kialakítása érdekében fokozni kell a **szakmai koordinációt**. A kutatási-fejlesztési célok megfogalmazását, a hasznosság és a felhasználhatóság igényének érvényesítését, felsőfokú oktatási intézmények innovációs eredményességének értékelését az ágazat gyakorlati szereplőinek bevonásával lehet hatékonyan végrehajtani.
- f) A kor követelményeinek megfelelő, az ágazat fejlesztését szolgáló szaktanácsadási rendszer kialakítása a versenyképes termelés feltételeinek megteremtése érdekében. A hazai független szaktanácsadási rendszer felépítése kulcskérdés a jövőben, amelyet a **Nemzeti Agrárgazdasági Kamara** alapfeladatának kell tekinteni. A termelői szervezetek e szempontból egy speciális csoportot képviselnek az ágazaton belül, miután felismerve a szaktanácsadási és innovációs hiányokat, létrehozták saját, szaktanácsadással foglalkozó szervezetüket, amelynek a működésében való részvétel ösztönzése a termelői szervezetek működésének megerősítését szolgálja. Az innovációk hasznosításának feltétele is egy működőképes ágazati szaktanácsadói hálózat, amelyen keresztül a legújabb eredmények el tudnak jutni a termelőkhöz. Erre lehet alkalmas a szaktanácsadók rendszeres továbbképzése.

3.3. EGYÉB JOGSZABÁLYI KERETEK ADAPTÁCIÓJA

A gyógynövény iparág fejlődését, a gyűjtés, termesztés és minősítés jogszabályi feltételeinek megreformálása mellett, nagymértékben befolyásolja a **gyógynövényt tartalmazó termékek engedélyeztetésének és forgalomba hozatalának hazai és uniós jogi szabályozása**.

- a) A gyógyszer, **növényi gyógyszer**, hagyományos növényi gyógyszer kategóriákban történő termékengedélyezés jelenlegi jogszabályi keretei nem biztosítanak számottevő mozgásteret ezen termékkategóriák engedélyeztetésével kapcsolatban. Ezek a termékkörök jelentős húzóerőt nem jelentenek a magyar gyógynövény termesztés és gyűjtés kibocsájtásának növelése szempontjából. Kétségtelen, hogy a hagyományos növényi gyógyszerek körének jelentős bővülése lenne elérhető a jogszabályok néhány elemének módosításával.

- b) **A tradicionálisan használt gyógynövények** nagy része nem sorolható be aggálytalanul egyik, az uniós jog által ismert és elismert termékkategóriába sem: egészségmegőrző-betegségmegelőző hatásuk az élelmiszerektől, előállításuk és felhasználásuk módja pedig a gyógyszerektől egyértelműen megkülönbözteti őket. A gyógynövény-készítmények besorolására Európa-szerte alkalmazott különböző köztes kategóriák megszüntetésére irányuló törekvés ezért eleve életszerűtlen és elhibázott az EU részéről. Ennek a valóságban ténylegesen létező határterületnek a szabályozását jól szolgálta a Magyarországon 1987 óta létező gyógytermék kategória, amelynek fenntartása és az uniós joggal való összhangjának megteremtése nemzeti érdekünk. A **gyógyszernek nem minősülő gyógyhatású készítmények** piaca azonban csak Magyarországra korlátozódik, hiszen nem harmonizált termékkategóriáról van szó. Jelentős áttörést jelenthet a gyógynövény termékek forgalmazásában, ha lehetőséget lenne új gyógyhatású készítmények forgalomba hozatali engedélyeztetésre vonatkozó eljárások indítására.*
- c) Szükségszerű az élelmiszerként vagy élelmiszer-összetevőként forgalomba hozható gyógynövényekről szóló VM rendelet tervezet megjelenése, mert a tervezet hiánypótló szabályozást tartalmaz **az élelmiszerek szabályozásában**. A jogszabály legfontosabb célja egyértelmű jogi keretek között lehetőséget biztosítani ahhoz, hogy a gyógynövények és a belőlük készült termékek meghatározott köre élelmiszerként is biztonságosan fogyasztható és forgalmazható legyen. Az intézkedések bevezetése nagymértékben elősegítené a gyógynövénygyűjtés, termesztés, feldolgozás, forgalmazás területén a munkahelyek megőrzését, valamint a hazai gyógynövény kultúra túlélését.
- d) A gyógynövények és gyógynövény-hatóanyagokat tartalmazó élelmiszerek és ezen belül különösen **az étrend-kiegészítő készítmények** iránt fokozott fogyasztói érdeklődés (igény) mutatkozik. Az ilyen irányú fogyasztói igények kielégítésére, a gyógynövény tartalmú készítmények forgalmának növelésére a gyártói, forgalmazói oldal nyitott, és a jogszabályi környezet is alkalmas lenne, amennyiben ezek mellett minisztériumi szintű, világos jogértelmezési állásfoglalások publikálására kerülne sor, a gyógynövények alkalmazását segítő szakmai elvek figyelembevételével.

*Pannonhalmi nyilatkozat 2011. szeptember

3.4. KERESKEDELEM-MARKETING

A hazai és nemzetközi piacokon a megfelelő pozíciók kiharcolása érdekében tevékenységünket több irányban is intenzívvé kell tenni.

a) **Célorientált, differenciált** kereskedelmi politikát kell kidolgozni, illetve érvényesíteni a gyógy- és aroma-növények esetében. E tekintetben más és más stratégiát kell alkalmazni:

- a gyógy- és illóolajos növények fogyasztására orientált országokban (pl. Észak-Európa)
- a gyógy- és illóolajos növények termelésében és fogyasztásában egyaránt érdekelt térségekben (pl. Mediterránium),
- a gyógy- és illóolajos növények termelésében kiemelten érdekelt országokban (pl. volt szocialista országok, Észak-Afrika, Dél-Amerika).

b) Az európai és hazai fejlődési tendenciák alapján, hazánkban is szükségszerűen növekedni fog a gyógy- és egészségmegőrző, táplálkozáskiegészítő, életkörülmények színvonalát javító és egyéb speciális rendeltetésű termékek termelése és felhasználása. E változások fogadására fel kell készülnünk:

- az egyre bővülő potenciális felhasználói körre irányuló propaganda tevékenység színvonalának javításával, hazai és EU relációkban egyaránt
- a felhasználás motiválásáért felelős szakemberek (pl. orvosok, gyógyszerészek) felkészítésével
- a termelés és forgalmazás kultúrájáért felelős hazai szakemberek (pl. kereskedői hálózatok munkatársainak) kiképzésével

c) A fogyasztókban tudatosítani kell a **hazai, ellenőrzött minőség előnyeit**. A lakosság körében a gyógynövény terápia és általában a hagyományos orvoslás, betegségmegelőzés nagy népszerűségnek örvend, azonban szükséges felhívni a lakosság figyelmét arra, hogy csak a minőségileg megbízható és a bizonyítékokon alapuló hatású termékeket vegyék meg, biztonságos beszerzési forrásból.

d) A **fiatal lakosság** körében népszerűsíteni kell a **gyógyteafogyasztást**. (Pl. iskolaprogramokkal, kóstoltatással)

e) A hazai termékek fogyasztásösztönző programjának működtetése és megerősítése, ill. a gyógynövény alapú termékekre való kiterjesztése a népegészségügyi és gazdasági célok megvalósítása érdekében továbbra is alapvető jelentőséggel bír. E programok felvilágosíthatják a fogyasztókat gyógynövények hatásairól és ösztönzik a fogyasztást, ezáltal szolgálva a **termelésbővítést** is.

f) A hazai termékek térnyerésének elősegítése és a külpiaci értékesítés során a főbb piacok földrajzi közelségéből adódó előnyök kihasználása szintén fontos feladat. A magyar termék exportösztönző marketing tevékenységének támogatása az AMC, HITA programjainak bevonásával.

g) A hazai termék védelmében és a piaci krízisek tompítására, rugalmas, gyors reagálásra alkalmas rendszer keretében kell alkalmazni a magyar termékek promócióját. Ennek érdekében ösztönözni kell az EU bel- és külpiaci promóciós eszközeinek a hazai termékek érdekében történő alkalmazását. Ehhez, más tagállamokhoz hasonlóan, központi költségvetési forrásból kell biztosítani az ágazati programok megvalósításához szükséges, az EU szabályozás által megengedett legnagyobb mértékű nemzeti forrást.

h) Lehetséges bizonyos gyógynövény fajok akár hungarikummá történő nyilvánítása.

Piacszabályozó információs rendszer kialakítása

A piacszabályozás hatékony eszközeként létre kell hozni egy, az Európai Unió és a hazai piacszabályozás alapján működő, aktuális piaci folyamatokat tükröző információs rendszert, amelynek működtetése nagyban segítené az ágazat szereplőinek ill. leendő szereplőinek munkáját. A rendszer működése érdekében szükséges az ágazat szereplőinek regisztrációjával párhuzamosan **adatszolgáltatási kötelezettséget** előírni, illetve **hatékony ellenőrzési rendszert** létrehozni.

4. ELÉRENDŐ CÉLOK ÉS VÁRHTÓ EREDMÉNYEK

- a) A gyógynövénygyűjtés jogi-adminisztrációs hátterének megteremtése nem igényel különösebb többlebefektetést. Hatásaként viszont a vidékfejlesztési stratégiában az elmaradott régiók munkaerejének foglalkoztatásával **3-5 év alatt mintegy 5000-8000 fő részére kiegészítő jellegű jövedelemszerzési lehetőséget** biztosíthat, a háttérpar számára pedig **1000 új munkahelyet teremthet**.
- b) Országos szintű **startmunkaprogramok keretében, az önkormányzatok együttműködésével** a közfoglalkoztatású projektekben és szociális szövetkezeti programokban összesen mintegy **1000-1500 fő foglalkozhat gyógynövényekkel**.
- c) Ezekben a programokban előállított értékek az ipari szereplők országos területi kompetenciája révén az ágazat felvevő piacán biztos **értékesítési pontokra** találnak. Ezek a rendszerek alkalmasak lehetnek továbbá arra, hogy munkában szocializálódott új erőforrások kibocsájtása révén a tradicionális foglalkoztatási formák, háztáji gazdaságok alakuljanak ki, kapcsolódva ezáltal a Kormány vidékfejlesztési programokban vázolt céljaihoz. Ezek a folyamatok természetesen hozzájárulhatnak az elmaradott régiók szociális feszültségeinek enyhítéséhez is.
- d) A **gyűjtés kontrollált, szervezett keretek irányába történő elmozdítása** biztosítja a gyűjtés egyre nehezebb területi korlátainak a feloldását, amely a gyógynövénygyűjtésre felhasználható területek bejárhatóságát növeli, és ezáltal **az éves vadontermő begyűjtött drog mennyisége 20-30%-kal emelkedhet**.
- e) A vadontermő fajok termesztésbe vonásával, új fajták termesztésével és hatékony agrotechnikai és post-harvest technológiák fejlesztésével a jelenlegi **gyógynövény termesztő terület mintegy 30%-kal emelhető**.
- f) A gyűjtés és a termesztés stratégiában leírt támogatásával az éves előállított drogtömeg 25 ezer tonnára, azaz csaknem 25%-kal emelhető.
- g) Az alapanyagok **GACP és GMP gyakorlat szerinti nyomon követhetősége és minőségbiztosítása** révén minőségi árualapok állíthatóak elő.
- h) **3-5 éves** pályázatokkal támogatott, piaci viszonyokat figyelembevevő projektek felhasználásával további **10-15 nagyteljesítményű fajta** állítható elő.
- i) A megnövekedett gyógynövény-alapanyag 5 éves távlatban az export értéket másfélszeresére emelheti.

5. CSELEKVÉSI TERV, A LEGSZÜKSÉGESEBB FEJLESZTÉSEK ÉS INTÉZKEDÉSEK ÜTEMEZÉSE

- a) A stratégiában megfogalmazottak alapján **át kell gondolni és életszerűbbé tenni** a gyógyszerként, gyógyhatású készítményként, élelmiszerként vagy egyéb termék kategória szerinti forgalomba kerülő termékek megkülönböztetési lehetőségeit és a gyártás, engedélyezés, notifikálás jogszabályi kereteit, más európai uniós országokhoz hasonlóan.
- b) Ennek hiányában **a gyűjtés, termesztés egyéb jogi szabályozása és a technológiai fejlesztéseknek** az ösztönzése hiábavaló, **hiszen nincs innovatív, piacépes készítmény**, amihez az előállított alapanyagok felhasználhatóak lennének.
- c) **A gyűjtés fejlesztése során megoldandó a gyűjtés jogi-adminisztrációs háttérének az egyszerűsítése**, a gyűjtők szakmai felkészítése, valamint a gyűjtők regisztrációja a megfelelő gyűjtői jogosultságok kialakításával.
- d) Újra kell gondolni a **felvásárlási tevékenység** engedélyeztetését, előírt szakmai végzettségek betartatása és országos szintű szakmai szervezeti regisztráció mellett.
- e) A termesztés fejlesztése érdekében szükség van a vadontermő, piacépes gyógynövények termesztésbe vonására irányuló **kutatás intenzívebbé** tételére, valamint a **biológiai alapok**, fajtaválaszték korszerűsítésére és bővítésére.
- f) 2014-2020 évekre vonatkozó Vidékfejlesztési Program keretében el kell indítani a hosszú távú, a beruházók szempontjából tervezhető termesztéstechnológiára, növényvédelmi technológiára valamint a feldolgozás eszközeinek korszerűsítésére vonatkozó kertészeti fejlesztéseket. A gyógynövények esetében is érvényesíteni szükséges a más kertészeti ágazatokban működtetett **támogatási formákat** (ültetvénytelepítési támogatás.) A stratégiában és a megvalósítást elősegítő cselekvési tervben megfogalmazott célok eléréséhez pályázati és egyéb hazai és uniós támogatási forrásokból mintegy 10 Mrd Ft összeg szükséges a szakma becslése szerint.
- g) A minőségi árualapok előállítása nyugat-európai gyakorlatban érvényesülő **minőségi rendszerek** GAP (Good Agricultural Practice – Helyes Mezőgazdasági Gyakorlat) és a GMP (Good Manufacturing Practice – Helyes Gyártási Gyakorlat) figyelembe vételével és adaptációjával valósulhat meg. A piacépes árukínálat védelme érdekében a piacromboló, az előírásoknak nem megfelelő árukínálatot ki kell vezetni a piacról. Ehhez a minőségi, növény- és fogyasztóvédelmi előírások betartásának önellenőrzési, tanúsítási rendszerének alkalmazására támaszkodó, komplex, integrált minőségügyi rendszer kiépítése szükséges.
- h) Tekintettel az ágazat specifikus, összetett és sajátos szakmai vetületeire, a problémák rendszerszerű megközelítésére van szükség. Ehhez elengedhetetlen valamennyi **érintett minisztérium** (NGM, VM, EMMI, BM) és ágazati szereplő aktív és folyamatos együttműködése, egy tárcaközi bizottság létrehozásával egybekötve.
- i) Az ágazat szereplőinek egységes, széles alapokon nyugvó adóterhelésének megteremtése, olyan adó- és járulékfizetési rendszer kialakítása, jogszabályi harmonizáció mellett, ami az ágazat számára elérhető adókedvezmények alkalmazásával kifejezetten ösztönzi a termelőket és szolgáltatókat.
- j) Az integráció megteremtése mellett minden eszközzel és preferenciával segíteni kell a integrátori szolgáltatói szervezetek versenyképes működését.
- k) A magyar gyógynövénytermékek piacainak bővítését csak célzott fogyasztásösztönző és termékmarketing programokkal lehet elérni. Ennek érdekében nemzeti társfinanszírozás biztosítása mellett, az EU bel- és külpiazi promóciós eszközeinek igénybevételével, meg kell kezdeni a belföldi eladásösztönző programokat.

A gyógynövény ágazat fejlődését egyértelműen pozitív irányba képes mozdítani a vidékfejlesztés keretében a gyógynövény iparágra is kiterjesztett támogatási és fejlesztési-pályázati lehetőségek megjelenése. Ezek hatékony felhasználását csak hosszú távú és kiszámítható támogatási rendszer teszi lehetővé.

Az önköltségek leszorítása, a hatékonyság és a minőség javítása szintén a piaci biztonságot növeli.

A siker útjában azonban jelenleg még több szabályozási és gazdasági akadály is áll, amelyek megszüntetése határozott és gyors kormányzati intézkedéseket igényel. Az eredmények elemzésével egyértelművé válik, hogy az elmúlt húsz évben elodázott intézkedések következtében az ágazat problémái állandósultak, amiket csak hosszú távú stratégia mentén, fokozatosan lehet lebontani.

A problémamegoldást különösen nehézé teszi, hogy a felvázolt nehézségek szinte mindegyike összefügg egymással, így látszólag csak egyszerre mozdíthatóak. Ebben a folyamatban alapvető fontosságú tehát a feladatok prioritásának, valamint az ágazaton belüli (a piaci szereplőktől elvárható) és az ágazaton kívüli (gazdaságpolitikai döntéseket igénylő) intézkedések időrendjének és felelőseinek pontos meghatározása.

Mindezek lehetőséget teremtenek az előző fejezetekben felvázolt fejlesztések végrehajtására és összességében a teljes magyar gyógynövény ágazati stratégia megvalósítására.

